

Két halott gyerekek hazaért

A zalai Lenti zsidó lakosai az olasz Altavilla Silentinából kaptak volna segítséget, de már késő volt

Arany Horváth Zsuzsa
arany.horvath.zsuzsa@zalaihirlap.hu

Lentiben éltek? Altavilla Silentinában születtek? Magyar zsidók voltak? Olasz állampolgárok? A Nápolyban újságíróként dolgozó Nico Pirozzi és a 43 éve ugyanott élő zalai Berta Ági tanár-író olyan történetet osztott meg velem, aminek részletei felett kapkodhatjuk a fejünket.

A krónikás valójában azt se tudja, hogy kezdje. Egy nyáresti találkozáson, ahol a pacsai szálak is összeérnek? (Berta Ági Pacsán, pedagógus nagyszülőknél nevelkedett, majd a keszthelyi gimnázium után lengyelországi egyetemen ismerte meg olasz férjét, aki Nápolyig vitte, hogy aztán napjainkban – „megmaradva annyira magyarnak, hogy az már fáj” – olasz kollégának tolmácsoljon a zalaegerszegi levéltárban, Lentiben, mindenütt.)

Vagy annál az egerszegi ebédnél kezdődjön a történet, ahol Nico Pirozzi szenvedélyesen, anyanyelvre megejtő dallamosságával beszél a sok évvel ezelőtti interjúról, amit a kampagnai, külföldi zsidókat őrző, második világháborús koncentrációs tábor utolsó

még élő örével készített. Ugyanis ekkor derült ki, hogy a Nápoly közeli Salerno püspöke gyakran küldött titkos papírokat Fiumében élő unokaöccsének. Ez persze még nem bizonyít semmit. Nico (kolléga) azonban, 2007-ben könyvet is eredményező kutatásai során felfigyelt arra is, hogy a Nápoly melletti aprócska falu, a romantikusan ábrándos nevű Altavilla Silentina lakosai között a számarányhoz képest sok a zsidó származású. Akiknek a nevei Lentivel összefüggésben tűnnek fel más, a jeruzsálemi Yad Vashem Intézet (a holokauszt elől zsidókat mentő embereknek emléket állító) irataiban is. Az újságíró 15 éve tartja fogva a még mindig számos pontosításra szoruló történet, amiből az minden-

képpen felsejlik, hogy az olaszországiak hamis, olasz állampolgárságot igazoló papírokkal igyekeztek embereket menteni a náciizmus, a deportálások és megsemmisítések elől. Sajnos, nem sikerült. Mert annyit tudunk már, hogy a papírok 31 lenti illetőségű zsidó emberhez megérkeztek, s ők a zalaegerszegi gettóba hurcolásukkor 1944 tavaszán magukkal is hozták, sőt, miután bevagonírozták őket, Auschwitzba is elvitték azokat. A dokumentumokat azonban a németek nem vették figyelembe, hiszen Olaszország 1943 szeptemberében megsértelt kiugrani a náci szövetségéből.

Az embermentő történet hiányzó láncszemeinek fellelése okán érkezett a napokban Nico Pirozzi – kutatásai során először – Zalába. Járt a levéltárban, ahol Kapiller Imre és dr. Paksy Zoltán volt a segítségére. A zalai történészek lapunknak is elmondták, az olasz szál az eddigi kutatások során nem került elő, mivel az egerszegi gettóban nem keletkeztek iratok, s az anyakönyvek nem jeleznek kettős állampolgárságot, a névazonosságok most először bukkantak fel. Az innen elhurcolt zsidókat esetleg a szombathelyi csendőrkörület regisztrálhatta, dokumentumaikkal együtt.

Szóval akad még válaszra váró kérdés bőven. Az olasz újságíró útja ezért vezetett Lentibe, hogy az elhurcoltakra még emlékező idős embe-

Berta Ági és Nico Pirozzi a zalaegerszegi Boschan Gyula-emléktáblánál. A gettó egyik szélén állnak

rekkel találkozzon, valamint *Tantalics Béla* helytörténéssel és a város vezetőjével is. Nem ment üres kézzel. Nála volt egy eddigi Kanadában várakozó fotó is. A képen két lenti kisgyerek látható: Mitzger Misi és Mitzger Titi (Katalin). A fénykép őrzője, lezárva tartottként – érthetően – nem akart tudni a XX. századi történelem európai viharairól, örült, hogy minél messzebb került tőlük, de ezt a képet elküldte a szívósan kizártó Niconak. Aki, ahogy e sorok íróját tájékoztatta, úgy fogta fel, e kép segítségével hazavitte a két zsidó származású gyereket szülőföldjére, ha már poraik soha nem érkezhetnek meg, hiszen 1944 július 8-án az auschwitzi gázkamrában haltak meg.

Szerencsére egyre több embermentőt tud azonosítani a kutatás, de eddig nem találtunk arra példát, hogy egy egész közösséget próbáltak volna megmenteni a holokauszt elől, könnyen lehet, hogy a lenti történet erre lesz példa

– fejtegette Nico, miért tartja kulcsfontosságúnak a tisztázását. – Hogy miért épp Altavilla Silentina akart segíteni, ahonnan az ott született igazolható okmányok származnak? Csak feltételezéseink vannak. A dél-olasz vidéken több magyar zsidó származású foci-tréner dolgozott akkoriban. Az ügyben támogatást nyújtó Palatucci, salernoi püspök fiúmei unokaöccsének lehettek magyar kapcsolata. Az egyik lenti zsidó kereskedő felesége

van. Indítványozta, hogy a nemesen nagylelkű embermentő történetben részes települések lépjenek testvércapcsolatra, együtt emlékezzenek a második világháborúban és a holokausztban értelmetlenül elpusztított lakóikra, találkozzanak egymással, rendezzenek konferenciákat, közösen állítsanak fel emlékhelyeket. Az Európai Unió segítséget is nyújt az effajta kezdeményezéseknek. Pályázatot lehet benyújtani ahhoz a projekthez, amely az Unió történelmi sokféleségét mutatja fel, szolidaritást alakít ki válságos időkben mindazokért, akik élethelyzetük miatt erre az örök érvényű emberi gesztusra rászorulnak.

Az olaszok görög, dalmáciai és horvát zsidóknak is adtak hamis papírokat

Fiumében született. De az sem kizárható, hogy az Európa-szerte kiterjedt kereskedelmi kapcsolatok révén például a befolyásos lenti Mitzgercsalád vásárolta volna a hamis papírokat. Nico Pirozzi most új könyvet ír, dokumentumfilmet forgat. De más, fontos ötlete is

Az európai polgári gondolat megértését szolgáló cél megvalósítása, az alapos és érző emlékezet, a szabadság és a demokrácia értékeit felmutató közösségi akció a magyar települések előtt is nyitva áll.

A kutatások folytatódnak, a fejleményekre visszatérünk.

Az egerszegi gettó előtti fotó Pirozzi könyvében

Mitzger Titi és Misi REPRODUKCIÓ, FOTÓ: ARANY GÁBOR